

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خوهرا

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

معاونت پژوهش

استان گلستان شهرستان گرگان موسسه آموزش عالی الزهراء سلام الله عليها

عنوان

مقایسه فقهی وقف از دیدگاه

امامیه، شافعیه و حنبلیه

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای ابوترابی

نگارنده

فاطمه احمدی

سال تدوین

۱۴۰۱

بسم الله الرحمن الرحيم

تحمیدیه

سپاس خدایی را سزااست که شکر شاکرین، حمد حامدین، ذکر ذاکرین و صدق صادقین متوجه درگاه اوست.

حمد و آفرین به ذات جهان آفرین که هستی را با حکمت آمیخته و تعالیم را برای بشر برای وصول به سر بلندی و عزت توأم ساخته است.

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارهران

تقدیم به

محضر مقدس قطب عالم امکان صاحب الامر و العصر ، حجه ابن الحسن العسکری (روحی و ارواح العالمین له الفدا).

تمامی پویندگان طریق علم و معرفت

و همه واقفان و خیر اندیشان

تقدیر و تشکر

به مصداق حدیث شریف « مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ، لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ » و ادای وظیفه و احترام بر خود واجب می دانم از کلیه سرورانی که در تمام مراحل این پژوهش مرا یاری نمودند، تشکر و قدر دانی نمایم.

از استاد عالیقدر حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای ابوترابی، استاد محترم راهنما که با رهنمودهای ارزنده و با روشنگری های خود مسیر دشوار این پژوهش را برایم هموار نمودند، کمال تشکر و قدردانی را دارم و برایشان طول عمر و توفیق روز افزون خواستارم.

در پایان مراتب تشکر و قدردانی خود را نسبت به خانواده عزیزم که صبورانه در این مسیر مرا یاری کردند اعلام می دارم.

- ۱۹- جناتی، محمد ابراهیم، ادوار فقه و کیفیت بیان آن، تهران، کیهان، ۱۳۷۴.
- ۲۰- جوهری، اسماعیل بن حماد، صحاح اللغة، بیروت دارالعلم للملایین،
- ۲۱- حائری، محمد حسن، وقف در فقه اسلامی و نقش آن در شکوفایی اقتصاد اسلامی، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۸۰.
- ۲۲- حر عاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، بی تا.
- ۲۳- حسینی، مصطفی و همکاران، بررسی وقف تعلیمی از منظر فقه و حقوق، کازرون، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۷.
- ۲۴- حسینی عاملی، محمد جواد، مفتاح الکرامه فی شرح القواعد، تحقیق علی اصغر مروارید، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، بی تا.
- ۲۵- حسینی مراغی، سید میر عبدالفتاح، العناوین، قم، موسسه نشر اسلامی، ۱۳۸۰.
- ۲۶- حلبی، ابوصلاح، الکافی فی الفقه، اصفهان، کتابخانه امیر المومنین (ع)، ۱۴۰۳ق.
- ۲۷- حلبی، حمزه بن علی، غنیة النزوع، قم، موسسه امام صادق (ع)، ۱۴۱۷ق.
- ۲۸- حلی، حسن بن یوسف، تذکره الفقهاء، تهران، مکتب الرضویه، ج ۲، بی تا.
- ۲۹- حلی، نجم الدین جعفر بن حسن، شرایع الاسلام فی مسائل الاحلال و الحرام، قم، استقلال ج ۲، ۱۴۰۲ق.
- ۳۰- حلی، حسن بن یوسف، تبصره المتعلمین، تحقیق حسنی و یوسفی، قم، انتشارات فقیه، ۱۳۶۸.
- ۳۱- حلی، حسن بن یوسف، تحریر الاحکام الشرعیه علی المذاهب الامامیه، مشهد، موسسه آل آل بیت (ع)، بی تا.
- ۳۲- حلی، حسن بن یوسف، قواعد الاحکام فی معرفه الحلال و الحرام، قم، موسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۳ق.
- ۳۳- حلی، محمد بن منصور، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، قم، جامعه مدرسین قم، ۱۴۱۹ق.
- ۳۴- حلی، نجم الدین جعفر بن حسن، مختصر النافع فی الفقه الامامیه، تهران، موسسه البعثه، ۱۴۱۰ق.

- ۳۵- حیدر، أسد، الامام الصادق (ع) و المذاهب الاربعه، بیروت، دارالکتب العربی، ۱۴۰۳ق.
- ۳۶- الخرشى، محمد بن عبد...، شرح مختصر الخلیل، بیروت، دارالکتب العلمیه، ۱۴۲۴ق.
- ۳۷- خمینی، روح...، کتاب البیع، قم، موسسه اسماعیلیان، چ ۴، ۱۴۱۰ق.
- ۳۸-، تحریر الوسیله، قم، موسسه اسماعیلیان، ۱۴۰۹ق.
- ۳۹- دانش پور، علی، چرا و چگونه وقف کنیم؟ تهران، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۸۸.
- ۴۰- درجی، حسن، بهینه سازی موقوفات؛ راز ماندگاری، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، ۱۳۹۰.
- ۴۱- دمیاطی، سید البکری، اعانه الطالبین، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۸ق.
- ۴۲- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
- ۴۳- رازی، محمد بن عمر، تفسیر الکبیر، بیروت، المكتبة التوفيقية، بی تا.
- ۴۴- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، بیروت، دارالعلم،
- ۴۵- رشید رضا، محمد، تفسیر المنار، بیروت، دارالمعرفه للطباعة و النشر، چ ۲، بی تا.
- ۴۶- ریاحی، نادر، وقف و سیر تحولات در موقوفات، شیراز، انتشارات نوید، ۱۳۸۷.
- ۴۷- زارع بیدکی، ابوالفضل، جلوه های وقف (مجموعه مقالات)، قم، سازمان اوقاف و امور خیریه، ۱۳۷۷.
- ۴۸- زحیلی، وهبه، الفقه الاسلامی و ادلته، دمشق، دارالفکر، ۲۰۰۸م.
- ۴۹- سامانی، احسان، بررسی فقهی و حقوقی وقف، تهران، مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۹۴.
- ۵۰- سپنتا، عبدالحسین، تاریخچه اوقاف اصفهان، اداره کل اوقاف و امور خیریه اصفهان، ۱۳۴۶.
- ۵۱- سید رضی، نهج البلاغه، ترجمه سید جعفر شهیدی، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۶۸.
- ۵۲- سید قطب، فی ظلال القرآن، بیروت، دار الاحیاء التراث العربی، ۱۳۹۱ق.

- ۵۳- شریبى، محمد، مغنى المحتاج إلى معرفه المعانى الالفاظ المنهاج، بيروت، دار الاحياء التراث العربى، ۱۳۷۷ق.
- ۵۴- شروانى، عبدالحميد، ابن قاسم عبادى، حواشى الشروانى، بيروت، دارالاحياء التراث العربى بى تا.
- ۵۵- شوکانى، محمد، رسائل و ابخات فى افتراق الامه، تحقيق عبدا... يحيى سريحي، بيروت، دارالكتب العلميه، ۲۰۰۹م.
- ۵۶- شهابى، على اكبر، تحولات حقوق خصوصى، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۵.
- ۵۷- شهابى، محمد، ادوار فقه، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامى، ج ۱، ۱۳۷۵.
- ۵۸- شيرازى، ابراهيم بن على، المذهب فى الفقه الامام الشافعى، ج ۱، بيروت، انتشارات دار الكتب العلميه، بى تا.
- ۵۹- صفار، محمد جواد، شخصيت حقوقى، تهران، انتشارات دانا، ۱۳۷۳.
- ۶۰- صفايى، حسين، حقوق مدنى اشخاص و محجورين، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۷۸.
- ۶۱- طباطبايى، سيد على، رياض المسائل فى بيان الاحكام بالدلائل، قم، موسسه نشر اسلامى، ۱۴۱۲ق.
- ۶۲- طباطبايى، محمد حسين، الميزان فى تفسير القرآن، قم، موسسه نشر اسلامى، بى تا.
- ۶۳- طباطبايى يزدى، محمد كاظم، تكملة العروه الوثقى، قم، انتشارات داورى، بى تا.
- ۶۴- طبرسى، فضل بن حسن، مجمع البيان فى تفسير القرآن، بيروت، موسسه الاعلمى، ۱۴۱۵ق.
- ۶۵- طريحي، فخر الدين، مجمع البحرين، دار المكتبه الهلال، بيروت، ۱۴۲۱ق.
- ۶۶- طوسى، محمد بن حسن، النهايه فى مجرد الفقه والفتاوى، بيروت، منشورات قدس، بى تا
- ۶۷- طوسى، محمد بن حسن، الخلاف، قم، موسسه نشر اسلامى، ۱۴۱۷ق.
- ۶۸- طوسى، محمد بن حسن، المبسوط فى الفقه الاماميه، نجف، المكتبه المرتضويه، ۱۳۸۷ق.
- ۶۹- عاملى، زين الدين، الروضه البهييه فى شرح المعه الدمشقيه، قم انتشارات داورى، ج ۳، ۱۴۱۰ق.

- ۷۰- عاملی، محمد بن مکی، المعنة الدمشقية، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۱ق.
- ۷۱- عاملی، زین الدین، مسالک الافهام إلى تنقیح شرایع الاسلام، قم، موسسه معارف اسلامی، ج ۵، ۱۴۱۳ق.
- ۷۲- عاملی، محمد بن مکی، الدروس الشرعیة، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۴۱۷ق.
- ۷۳- عبدالناصر، جمال، موسوعة فی الفقه الاسلامی، مجلی اعلی للثئون الاسلامیة،
- ۷۴- عتیقی، عبیدالله و همکاران، فرهنگ اصطلاحات وقف، ترجمه عباس اسماعیل زاده، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۸۷.
- ۷۵- عسقلانی، ابن حجر، فتح الباری فی شرح صحیح البخاری، بیروت، دارالمعرفة، ۱۳۷۹ق.
- ۷۶- علی بن ابی الکریم، أسد الغابه فی معرفه الصحابه تهران، اسماعیلیان، بی تا.
- ۷۷- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، بیروت، موسسه اعلمی، ۱۴۰۸ق.
- ۷۸- فیض کاشانی، ملا محسن، مفاتیح الشرایع، قم، مجمع الذخایر الاسلامیه، ۱۴۱۰ق.
- ۷۹- قرطبی، محمد بن احمد، تفسیر قرطبی، بی جا، بی تا.
- ۸۰- کاتوزیان، ناصر، قانون مدنی، تهران، گنج دانش، ۱۳۷۷.
- ۸۱- کاشف الغطاء، جعفر، کشف الغطاء، بی جا، مکتب الاعلام الاسلامی، بی تا.
- ۸۲- کاشف الغطاء، محمد حسین، تحریر المجله، نجف، المکتبه المرتضویه، ۱۳۵۹ق.
- ۸۳- کاظمی نجف آبادی، مصطفی، وقف پول از منظر امامیه و اهل سنت، فصلنامه تخصصی دینی و قانون، ش ۱۳، ۱۳۹۵.
- ۸۴- الکیسی، محمد، احکام وقف در شریعت اسلام، ترجمه احمد صادقی گلدر، تهران، سازمان حج و اوقاف، بی تا.
- ۸۵- کرکی، علی بن حسین، جامع المقاصد فی شرح القواعد، موسسه نشر اسلامی، قم، ۱۴۰۸ق.
- ۸۶- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ج ۱، ۴، ۱۴۰۷ق.
- ۸۷- گرجی، ابوالقاسم، تاریخ فقه و فقها، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم اسلامی دانشگاه ها، ۱۳۷۷.

۸۸- ماوردی ، علی بن محمد بن حبیب ، الاحکام السلطانیه، قم ،دفتر تبلیغات اسلامی ، بی تا .

۸۹- ماوردی ، علی بن محمد بن حبیب ، فی الفقه الشافعی، تهران، انتشارات احسان ، ۱۳۷۸.

۹۰- مجلسی ، محمد تقی ، روضه المتقین ، قم ، بنیاد فرهنگ اسلامی ، ۱۳۹۸ق.

۹۱- مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ج ۱ ، چ ۴ ، ۱۳۶۲.

۹۲- محمد بن محمد بن نعمان (شیخ مفید)، المقنعه، قم انتشارات وابسته به جامعه مدرسین ، چ ۲ ، ۱۴۱۰ق.

۹۳- محمدی خوانساری ، جلیل ، فرهنگ لغات وقف، تهران، همسفر ۱۳۸۸.

۹۴- مغنیه ، محمد جواد ، الفقه علی المذاهب الخمسه ، تحقیق استاد سامی العزیزی ، قم ، دارالکتب الاسلامیه ، چ ۳ ، ۱۴۲۷ق.

۹۵- مقدسی ، عبد ... بن احمد ، المغنی ، بیروت ، دارالکتب العربی، بی تا.

۹۶- مقدسی ، عبد الرحمن بن محمد ، الشرح الكبير ، بیروت ، دارالکتب العربی ، بی تا.

۹۷- مکارم شیرازی ، ناصر و همکاران ، تفسیر نمونه ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه . ۱۳۵۳.

۹۸- ملکوتی فر، ولی ، بررسی تطبیقی شرایط وقف، ش ۱۳۸۰، ۳۳.

۹۹- موحد ، محمد علی ، ترجمه الرحله ابن بطوطه، تهران انتشارات طرح نو، ۱۳۷۶.

۱۰۰- موسوی دهرخی ، علی ، راه راست ، تهران ، حافظ نوین ، ۱۳۷۹.

۱۰۱- مؤسسه دائره المعارف الفقه الاسلامی ، موسوعه الفقهيه ، قم ، مؤسسه دائره المعارف الفقه الاسلامی ،

۱۰۲- نجفی ، محمد حسن ، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام ، تحقیق شیخ عباس قوچانی ، قم، دارالکتب الاسلامیه ، چ ۲ ، ۱۳۶۵ق.

۱۰۳- نوری ، محمد اسماعیل ، آشنایی با فقه ، قم احسن الحديث ، ۱۳۷۸.